

Adrian Pășcuță

ROMII, ISTORIC ȘI CARACTERISTICI

Copyright © 2012, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PĂȘCUȚĂ, ADRIAN

Romii : istoric și caracteristici / Adrian Pășcuță. –
București : Pro Universitaria, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-422-1

323.1(=214.58)

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Teodor Mircea Alexiu

Prof. univ. dr. Marian Preda

CAPITOLUL 1

RROMII – ISTORIC ȘI CARACTERISTICI

1.1. Despre originea rromilor

Deși s-au scris sute de lucrări care au abordat direct sau indirect problematica originii rromilor, datele și informațiile referitoare la apariția și evoluția rromilor pe continentul European sunt insuficiente și uneori contradictorii.

O foarte lungă perioadă de timp rromii nu au cunoscut și utilizat scrisul așa că informațiile utilizabile (cel puțin cele legate de comunitățile rrome de acum câteva sute de ani) provin în exclusivitate de la nerromi, de la persoane care au intrat în diverse moduri în contact cu grupurile de rromi pătrunse în Europa. Evident, provenind dintr-o singură parte, informațiile despre rromi sunt trunchiate, prezentând doar viața rromilor așa cum era ea percepută de nerromi. Oricum, din păcate și aceste informații sunt destul de puține și vagi lămurind în mică măsură misterele care învăluie apariția și evoluția acestui grup etnic.

Una din marile enigme ale acestui grup etnic (enigmă doar parțial rezolvată) o reprezenta originea. Problema era extrem de complicată și pentru că majoritatea rromilor nu-și atribuiau nicio origine iar cei care încercau acest lucru indicau ca loc de proveniență diverse locuri sau zone vizitate recent de grupul respectiv. Doar prin simpla studiere a documentelor referitoare la rromi misterul nu a putut fi dezlegat. Rromii erau menționați

(uneori sub nume diferite) în diverse părți ale continentului iar explicațiile despre originea lor lipseau sau erau incomplete și de multe ori necredibile. Informații suplimentare despre originea și traseele urmate de rromi în Europa au fost date de studiul limbii rromilor. Lingviștii, studiind lexicul de bază al limbii rromani au putut stabili legături cu limbile vorbite în zonele vizitate de rromi și au ajuns la concluzia că rromii sunt originari din India, părăsind acel teritoriu în urmă cu mai bine de 1000 de ani. Reconstituirea traseelor urmate de rromi este și ea extrem de dificilă, mai ales că, se pare, rromii nu au pătruns în Europa într-un singur grup, compact și omogen. Este posibil ca, încă din momentul părăsirii teritoriului indian, grupurile de rromi să se fi despărțit și fiecare să urmeze o altă cale. Este de asemenea posibil ca migrația să fi avut mai multe faze, unele grupuri să plece într-o anumită perioadă iar altele după diverse intervale de timp. Cert este doar faptul că, în urmă cu peste 1000 de ani, grupuri umane originare din India și-au părăsit locurile natale și au început un lung pelerinaj, o parte din ele ajungând pe teritoriul european.

Originea indiană a rromilor este confirmată și de alt tip de studii. “Începând cu anii 1940, în urma unor cercetări, s-a descoperit că grupele de sânge provenind de la eșantioane de populații țigănești din Europa sunt de tip B într-o proporție situată adesea cu mult peste nivelul european. Clasificarea ABO pare să sprijine puternic ipoteza originii indiene (grupa B fiind de două ori mai frecventă, și chiar mai mult, pe subcontinent decât în Europa, deși structura variază de la o zonă la alta). Valorile factorului rhesus la țigani, deși nu diferă

atât de mult de valorile din Europa, sunt de asemenea compatibile cu originea lor indiană.”¹

În marea masă a celor care astăzi sunt denumiți rromi sunt cuprinși indivizi și grupuri care se identifică în diverse moduri și o parte dintre ei nu recunosc originea indiană. Este foarte posibil ca mulți din cei considerați rromi să provină din alte zone ale lumii sau chiar să aibă o origine europeană, modul lor de viață, contextul istoric, discriminarea și marginalizarea determinând încadrarea lor în categoria rromilor. Fără a intra în detalii, menționez că, pe lângă originea indiană și pe lângă presupusa origine europeană a unor grupuri de rromi au mai fost emise și alte ipoteze privind originea rromilor. Astfel, câteva din variantele vehiculate privind originea rromilor (pe lângă cele deja menționate) sunt: Pakistan, Egipt, Mongolia, Iran, Armenia sau Israel.

Chiar dacă ar fi extrem de interesant de cunoscut traseul exact și modul în care grupurile de rromi au interacționat cu populațiile băștinașe din teritoriile vizitate puținătatea informațiilor rămase din acea perioadă nu ne permit creionarea unui tablou exact și complet. De la pătrunderea în Europa însă, informațiile despre rromi încep să devină tot mai numeroase și mai complete.

Paradoxal, deși apariția rromilor în Europa nu este legată de războaie sau distrugerii (cum s-a întâmplat de cele mai multe ori atunci când în Europa au ajuns diverse populații migratoare), rromii au fost priviți de la început cu neîncredere, majoritatea europenilor respingându-i mai mult sau mai puțin brutal. „Raporturile dintre romi și populațiile lângă care au trăit

¹ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 32

nu au fost niciodată liniștite”². Speriați de înfățișarea lor considerată ciudată, de modul neobișnuit de viață și deranjați de fărădelegile care li se atribuiau, majoritatea europenilor au preferat să-i respingă. Chiar denumirea de „țigan”, denumire atribuită rromilor încă de la pătrunderea lor în Europa întărește această idee, originea cea mai probabilă a termenului fiind „atinganois” - de neatins (după numele unei secte din Grecia). Deși numărul acestora era redus, majoritatea țărilor europene au avut de-a lungul timpului numeroase măsuri de ordin legislativ prin care limitau (uneori drastic) drepturile rromilor. Pe lângă respingerea autorităților statale sau locale și biserica joacă un rol important. „Bisericele îi resping ca păgâni sau ca necreștini, catolicii îi excomunică (de exemplu, sub pretextul că femeile ghicesc) iar protestanții îi persecută”³.

1.2 – Acceptarea și respingerea rromilor de-a lungul timpului

O scurtă incursiune în lumea actelor și hotărârilor emise de diverse autorități europene împotriva rromilor ne arată un tablou sumbru. Atitudinea generală a populației și a autorităților a fost de respingere, de cele mai multe ori brutală. Cu toate că nota generală a fost una negativă, acțiunile îndreptate împotriva rromilor au fost foarte diverse, mergându-se de la încercarea de lichidare fizică a lor până la o politică de integrare forțată.

Astfel: „Reichstagul reunit la Landau și Fribourg în 1496,1497, 1498 îi declară pe romi trădători în țările creștine, spioni în solda turcilor, purtători de ciumă. Ei sunt acuzați de

² Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 91

³ Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 93

tâlăhărie, de vrăjitorie, răpire de copii”. „În 1721, împăratul Carol VI ordonă exterminarea lor: bărbații trebuiau executați, femeile și copiii vor avea o ureche tăiată” iar „în 1725, Frederik-Wilhelm I condamnă la spânzurătoare pe oricare rom în vârstă de peste 18 ani, surprins pe teritoriul prusac, fără deosebire de sex.” Aceeași soartă o aveau și rromii care erau prinși în țările cehe, „în secolul al XVII-lea, în țările cehe, rromii erau spânzurați de-a lungul frontierei, ca ilustrare a pedepsei prevăzute pentru cei ce s-ar fi prezentat”.⁴ În 1734 un „edict emis de Ernst Ludwig, landgraf de Hessen-Darmstadt îi scoate în afara legii pe toți țiganii în vârstă de peste 14 ani.” Conform acestui act „oricine are dreptul să-i împuște sau să-i facă prizonieri, primind drept recompensă șase taleri imperiali pentru fiecare țigan prins viu și câte trei taleri pentru unul mort, păstrând în același timp și bunurile acestora”.⁵

În Franța, la fel ca în celelalte țări europene au existat zeci de acte legislative care îi persecutau pe rromi. Majoritatea pedepselor pentru cei prinși pe teritoriul francez erau legate de exilare dar nu lipseau din peisaj nici pedepsele corporale, întemnițarea, munca forțată sau galerele iar în unele cazuri de recidivă chiar spânzurarea. Aplicarea măsurilor discriminatorii împotriva rromilor era cu consecvență urmărită, existând „numeroase mărturii ale urmăririi țiganilor de către poliția rurală care recurgea ușor la folosirea muschetelor în cazul în care i se opunea rezistență”⁶. „Pentru furturi și ucideri, în anul 1560, prin lege, țiganii din Franța sunt forțați să părăsească

⁴ Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 93-94

⁵ Fraser A., 2008, *Țiganii*, București: Editura Humanitas, pag. 170

⁶ Fraser A., 2008, *Țiganii*, București: Editura Humanitas, pag. 162

teritoriul continental. Celor care nu se supun li se aplică pedeapsa capitală – moartea prin spânzurare.”⁷ Relevantă pentru imaginea rromilor în Franța este descrierea din Enciclopedia lui Diderot, rromii fiind „vagabonzi ce pretind a ghici norocul citind în palmă. Talentul lor constă în a cânta, dansa și a fura.”⁸

În Olanda, respingerea rromilor este totală, oamenilor fiindu-le interzis să-i ajute. Legile care-i pedepsesc pe cei prinși sunt completate de „heidenjachten, vânători de păgâni, teribilă goană contra rromilor, la care participă infanteria, cavaleria, poliția. Oricine poate să ucidă în mod legitim un rrom fără nicio teamă de pedeapsă.”⁹ Ultima vânătoare de acest gen a fost organizată în 1728 dată la care rromii au fost aproape în totalitate exterminați de pe teritoriul Țărilor de Jos.¹⁰ Asemenea vânători de rromi sunt organizate și în alte țări europene, participanții fiind de regulă recompensați cu prime.

În Suedia, „arhiepiscopul Laurentius Petri interzice cleerului în 1560 să-i boteze și să-i înmormânteze. O ordonanță regală din 1637, a cărei duritate nu are egal în legislația suedeză, cere izgonirea tuturor rromilor; cei care rămân vor putea fi uciși fără judecată. Ordonanțe similare sunt emise până în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea și intrarea rromilor va rămâne ilegală până în 1954.”¹¹

În Norvegia, între 1687 și 1845, au fost în vigoare dispozițiile lui Christian V., dispoziții care stipulau că „rromii și călătorii trebuie să fie arestați, bunurile lor trebuie luate, șefii

⁷ Merfea M., Revista de Cercetări sociale, nr.4/1994, pag. 163

⁸ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 163

⁹ Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 96

¹⁰ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 166

¹¹ Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 97

lor executați, iar ceilalți să părăsească teritoriul. Dacă pătrund din nou pe teritoriu, vor fi executați. După 1845 nomadismul devine interzis, iar profesiunile exercitate de călători ilegale. Legile mai recente privind străinii și imigrația limitează considerabil posibilitățile de primire a romilor”¹²

În Danemarca, încă din 1536, Christian III ordonă ca toți rromii să părăsească regatul. Cei prinși după acest ordin sunt condamnați la muncă forțată. În plus, navigatorilor li se interzice să transporte rromi pe vasele lor altfel acestea sunt confiscate. „Cei care îi angajează sunt pasibili de amendă. În secolul al XIX-lea, reglementări în special ale poliției împiedică exercitarea de profesii și întăresc supravegherea.”¹³

În Marea Britanie au existat o sumedenie de reglementări îndreptate împotriva rromilor sau a celor care se asociau cu ei. De multe ori rromii care nu părăseau regatul erau spânzurați dar, uneori, pedepsele puteau fi evitate dacă rromul abandona „acea viață slobodă, inactivă și nereligioasă și intra în serviciul unui locuitor cinstit și avut, sau dacă exercita o muncă sau o ocupație legală.”¹⁴ În timp legile se mai îmblânzesc, pedeapsa cu moartea fiind înlocuită cu detenția. Astfel, Legea vagabondajului din 1822 stipulează că „toate persoanele ce pretind că sunt țigani < se vor considera haimanale și vagabonzi și li se va aplica o pedeapsă cu închisoarea de până la șase luni >.”¹⁵ În Scoția, Consiliul de Coroană emite două hotărâri în 1573 și 1576 prin care funcționarii publici trebuie să-i afle „pe unii trândavi hoinari și anumiți indivizi de diferite etnii, ce în

¹² Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 97

¹³ Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 97

¹⁴ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 149

¹⁵ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 154-155

mod fals își spun egipteni” pentru a fi judecați. Tot în Scoția, în 1609 apare o „Lege privitoare la țigani”, prin care rromii erau alungați sub pedeapsa cu moartea, aceștia putând fi condamnați și executați pentru că „se numesc, sunt cunoscuți și au reputația de a fi egipteni.”¹⁶ În Marea Britanie, există cazuri în care, la ordinul Consiliului de Coroană, cetele de rromi sunt executate, „bărbații prin spânzurare, femeile fără copii prin înecare, cele cu copii urmând să fie biciuite și arse cu fierul în obraz.”¹⁷

În Elveția: „sunt organizate vânători de rromi pe întregul teritoriu al Confederației. În 1646, o ordonanță a orașului Berna acordă oricui dreptul de < a doborî și de a lichida cu ciomagul și prin împușcare rromi >”. „În 1727, decizia nr. 13 din Berna interzice șederea rromilor și se ordonă < de a li se tăia o ureche bărbaților și femeilor, țigani în vârstă de peste 15 ani, în cazul în care vor fi surprinși prima oară (...), dar dacă aceiași erau surprinși a doua oară, să fie condamnați la moarte >.”¹⁸

Condamnarea la galere pentru rromi a fost prevăzută și în diverse acte normative din Italia, Franța și Portugalia. În Italia în special dar și în alte țări europene respingerea este accentuată și de poziția fermă a Bisericii Catolice.

Cele câteva exemple prezentate anterior sunt mici extrase din sutele de legi, edicte, hotărâri sau ordine date împotriva rromilor. Enumerarea tuturor acestor măsuri este și imposibilă și oricum, ține mai mult de preocupările istoricilor. Este de mirare totuși că în aceste condiții extrem de vitrege, vânați la modul efectiv de localnici și de autorități, timp de sute de ani

¹⁶ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 157

¹⁷ Fraser A., 2008, *Țigani*, București: Editura Humanitas, pag. 159

¹⁸ Liegeois J. P., 2008, *Romii în Europa*, Editura Consiliului Europei, pag. 97-98